

Gendtse Waard

Samen werken in de polder

Juni 2020

KB DELTA

Rodruza

Inrichtingsplan westelijk deel Gendtse Waard

Genieten van een gevarieerde riviernatuur in de Gendtse Waard. Een gebied waar hoog- en laagwater voor dynamiek zorgt en waar de natuur optimaal beleefd kan worden door er te wandelen, te fietsen en te struinen. Dat is wat we in de Gendtse Waard gaan realiseren. Daarbij wordt de verkeersveiligheid vergroot, de bereikbaarheid voor de steenfabriek verbeterd en ontwikkelen we nieuwe natuur.

K3Delta heeft met steenfabriek 'De Zandberg' (onderdeel van Rodruza BV), Staatsbosbeheer en de eigenaren van verschillende gronden in de uiterwaard de handen ineengeslagen om samen met de omgeving te komen tot een inrichtingsplan.

Steenfabriek De Zandberg, sinds jaar en dag gevestigd in de polder, is als een van de grote producenten van metselbaksteen en straatbaksteen in staat om de klant te laten kiezen uit een breed assortiment. Daaraan wordt een ferme dosis persoonlijke service en de nodige flexibiliteit van handelen toegevoegd. De Zandberg maakt gebruik van de nieuwste technologieën en combineert dit met intensieve omgang met afnemers, de directe omgeving, met alle relevante overheden en maatschappelijke organisaties. Respect voor flora, fauna, mens en milieu staat bij De Zandberg aan de basis voor elk handelen en garandeert de toekomst op de lange termijn.

Het familiebedrijf K3, waarvan K3Delta onderdeel is, heeft al 90 jaar ervaring in het verantwoord winnen van zand en grind. Inmiddels is K3 uitgegroeid tot multidisciplinaire speler in onder andere de grondstoffenmarkt, waarbij duurzame gebiedsontwikkeling centraal staat.

Door middel van grondstoffenwinning ontwikkelt het bedrijf nieuwe natuur- en recreatiegebieden, en draagt het bij aan het verminderen van het overstromingsgevaar langs de Nederlandse rivieren.

De Gendtse Waard is onderdeel van natuurgebied de Gelderse Poort. Staatsbosbeheer is eigenaar én beheerder van het oostelijk deel van de uiterwaard. Het inrichtingsplan draagt bij aan het realiseren van een veerkrachtig riviernatuursysteem langs de Waal. Het westelijk deel van de Gendtse Waard wordt hiermee ook nieuwe natuur, die aansluit op het oostelijk deel van de polder.

De afgelopen drie jaar is zorgvuldig gewerkt aan de totstandkoming van een plan voor de herinrichting van het 220 hectare grote westelijk deel van de Gendtse Waard. Een tijdelijke zandwinning fungeert als motor van het plan. In deze brochure nemen wij u graag mee richting een nog mooiere Gendtse Waard waar mens en dier straks van kunnen genieten.

Hartelijke groet,

Jan Willem van de Kamp
Directeur K3

Ivo Würzner
Directeur Rodruza

Arjan Snel
Provinciehoofd Staatsbosbeheer Gelderland

Op dit moment wordt een groot deel van het westelijk deel van de Gendtse Waard agrarisch gebruikt

Over de Gendtse Waard

De Gendtse Waard in 2006

De Gendtse Waard ligt middenin het natuurgebied De Gelderse Poort. Het westelijk deel van de waard bestaat uit een afwisseling van ooibos, zand- en kleiwinplassen, graslanden, akkers en bebouwing op de langgerekte oeverwal. Centraal langs de Waaloever ligt steenfabriek 'De Zandberg'.

De Gelderse Poort

De Gelderse Poort is een aaneengesloten, grensoverschrijdend natuurgebied in Nederland en Duitsland. Het is een uniek gebied dat laat zien hoe rijk aan flora en fauna een vrijwel aaneengesloten natuurgebied van vele duizenden hectares kan zijn. De Waal kenmerkt zich hier door de ruime bochten en brede oeverwallen. Het westelijk deel van de Gendtse Waard is door zijn voornamelijk agrarische gebruik nog een ontbrekende schakel binnen de Gelderse Poort.

Vossegat

In het gebied ligt het Vossegat, een voormalige zandwinplas die sinds tientallen jaren langzaam dichtslibt met klei en zand. Pal langs de rivier is door de afzetting van zand bij hoogwater een mooi terrein ontstaan met glooiende zand- en

grindbanken die begroeid zijn met wilgen en zwarte populieren. Ook liggen er in dit gebied meerdere grote beverburchten. Het Vossegat fungeert ook als slaapplek voor veel eenden en ganzen.

Groeten uit de Gendtse Waard

Een aantal jaar geleden is het project 'Groeten uit de Gendtse Waard', in het oostelijk deel van de Gendtse Waard, afgerond. Dit is een project waarbij natuurversterkende maatregelen zijn uitgevoerd. Het project maakt deel uit van het programma WaalWeelde van provincie Gelderland en omvatte onder meer natuurontwikkeling, herstructurering van bebouwing en meer recreatieve mogelijkheden. Met het plan voor het westelijk deel van de Gendtse Waard sluiten we aan op dit deel van de polder.

“ Plannen maken waar mensen blij mee zijn. Daar ga ik voor. ”

“Samen met alle betrokkenen werken aan een plan waar iedereen zich in kan herkennen. Op zoek gaan naar waar je elkaar kunt vinden en samen het plan beter maken. Daar krijg ik energie van.” Aan het woord is Hans Hooijer, projectleider gebiedsontwikkeling bij K3.

Samen een goed plan maken, daar krijg ik energie van

Hans Hooijer
Projectleider gebiedsontwikkeling bij K3

Die samenwerking is het belangrijkste in je werk?

“Zeker. En dat vind ik ook het leukst: een plan maken waar elementen inzitten die vanuit de omgeving gewenst zijn. Plannen maken waar mensen blij mee zijn. Daar ga ik voor. Het plan dat er nu voor de Gendtse Waard ligt, is het resultaat van veel overleggen, veel koppen koffie en samen op zoek gaan naar aspecten die je aan het plan kunt toevoegen. Het is daarbij continu het bij elkaar brengen van verschillende belangen. Die belangen zijn ogenschijnlijk nog wel eens tegenstrijdig, maar als je met respect en met interesse in elkaar in gesprek gaat en blijft, kun je tot hele mooie plannen komen. Het belangrijkste daarbij is dat je open staat voor kansen en als je zegt dat je iets gaat doen, je dat ook echt doet”.

Hoe vaak ben je in de Gendtse Waard?

“Regelmatig. Dat moet ook, vind ik. Je moet weten wat er leeft, wie je burens zijn, wat ze doen en wat ze belangrijk vinden. Dat we dit project gezamenlijk met de steenfabriek en Staatsbosbeheer doen, helpt daar ook erg bij. Zij kennen het gebied door en door.”

En heb je een favoriete plek?

“Als je het terrein van de steenfabriek op komt lopen, sta je net iets hoger. Dan kijk je uit over het Vossegat. Dat vind ik een hele mooie plek. Ook omdat daar verschillende belangen samen komen. Je ziet de fabriek waar de stenen worden gebakken en het Vossegat waar de grondstof voor de stenen is gewonnen en waar de natuur nu floreert.”

Wat is je het meest opvallende de afgelopen tijd?

“De betrokkenheid van de omgeving. We maken een plan voor de ‘achtertuin’ van Gendt, een gebied waar veel mensen van genieten. Ik vind het mooi

om te zien dat veel mensen zich daar betrokken bij voelen en graag willen meepraten. De lijnen met de omgeving zijn kort. We hebben ook een klankbordgroep gevormd waarin verschillende belangenvertegenwoordigers zitten en met enige regelmaat organiseren we bijeenkomsten over de voortgang van het planproces.”

Wat is je wens voor de toekomst van de Gendtse Waard?

“Dat het een heel mooi visitekaartje wordt. Voor ons als bedrijf, maar vooral ook voor de buurt en de steenfabriek. Ik vind het het belangrijkste dat de mensen uit Gendt nog meer van het gebied kunnen gaan en blijven genieten. Wij zijn slechts tijdelijk te gast. Het gaat om de lange termijn, om de mensen die hier wonen, werken en genieten.”

Uitgangspunten

Met de herinrichting van de Gendtse Waard ontwikkelen we robuuste riviernatuur, zorgen we voor continuïteit voor de steenfabriek, verbeteren we de verkeersveiligheid en maken we het gebied beter beleefbaar.

Bijdrage aan de Gelderse Poort

Het westelijk deel van de Gendtse Waard bestaat momenteel overwegend uit agrarisch gebruikte gronden. Door natuur te ontwikkelen in het westelijke

Continuïteit voor de steenfabriek

Steenfabriek 'De Zandberg', onderdeel van Rodruza BV, is sinds jaar en dag aanwezig in de Gendtse Waard. De steenfabriek is belangrijk voor de werkgelegenheid in de regio en continuïteit is dan ook een van de uitgangspunten van het plan. Door de productie van meer steensoorten is herinrichting en een beperkte uitbreiding van het opslagterrein van de steenfabriek noodzakelijk. Ook wordt de toegangsweg naar de steenfabriek opgeknapt en opgehoogd. Daardoor kan vrachtverkeer bij hoogwater langer over deze toegangsweg rijden. Dat betekent dat we minder snel hoeven uit te wijken naar de weg aan de oostkant (langs de huizen) om bij de fabriek te komen.

De mogelijkheid om beter te kunnen genieten van het gebied

Door de herinrichting ontstaat meer ruimte voor natuurontwikkeling. De combinatie van water met flauw aflopende oevers, ruigtes en bosontwikkeling langs de Waal, maakt de Gendtse Waard tot een uniek gebied. Om beter van deze natuur te kunnen genieten, is in de herinrichting aandacht voor verbeterde recreatieve verbindingen in het gebied. Overigens zonder dat deze de nieuwe natuur verstoren. De aanleg van een vrijliggend fietspad met op meerdere plekken langs het fietspad bankjes is daar een voorbeeld van. Net als de mogelijkheid om te struinen door de ruige riviernatuur.

Dit deel van het steenfabrieksterrein wordt heringericht en iets uitgebreid als opslagterrein

deel van de Gendtse Waard realiseren we de missende schakel tussen de aangrenzende natuurgebieden. Er komt ruimte voor hardhoutoobos, meer slikkige oevers en vochtige graslanden. Hiermee leveren we een bijdrage aan de robuuste riviernatuur in de Gelderse Poort.

Grondstofwinning is de motor die de herinrichting en natuurontwikkeling mogelijk maakt. Door aanleg van de nieuwe waterplas en het deels verplaatsen van de zomerkade maken we ruimte voor de natuurontwikkeling zoals verruiging, ontwikkeling van struwelen en (hardhout) oobos. De gewonnen grondstoffen worden per schip afgevoerd naar de Nederlandse bouwsector.

Onderdeel van het plan is het verbeteren van de weg naar de steenfabriek en de aanleg van een vrijliggend fiets- en wandelpad

Dit soort plassen met natuurontwikkeling op de oevers willen we op meer plekken in de Gendtse Waard mogelijk maken.

Verkeersveiligheid

De waard wordt gebruikt door verschillende 'verkeersstromen'. Vrachtverkeer van en naar de steenfabriek, bestemmingsverkeer, fietsers en wandelaars maken gebruik van dezelfde weg. In de herinrichting wordt de toegangsweg naar de fabriek opgeknapt. Om de veiligheid tussen de weggebruikers te verbeteren, wordt bovendien een vrijliggend fiets- en wandelpad aangelegd. Door de aanleg van een fietsstraat ten noorden van de steenfabriek worden fietsers, wandelaars en het bestemmingsverkeer gescheiden van het vrachtverkeer.

Ruimte voor agrarisch beheer

Biodiversiteit is belangrijk voor de natuur én voor de landbouw. Voor het beheer in het westelijk deel van de waard is gezocht naar een samenwerking tussen beide belangen. En die is gevonden: op de westelijke oeverwal blijft het agrarische beheer. Dit gebied wordt al jarenlang gepacht door de familie Roelofsen en blijft in de toekomst ook agrarisch in beheer. In dit deel van de Gendtse Waard blijven de koeien dus ook in de toekomst grazen.

“ Er zit een sterke verbinding tussen
de steenfabriek en de natuur ”

Al sinds jaar en dag is steenfabriek De Zandberg een kenmerkend element van de Gendtse Waard. De steenfabriek is er stevig verankerd. Generaties Gendtenaren hebben op de fabriek gewerkt. “De steenfabriek kan niet zonder Gendt, en dat geldt denk ik ook andersom”, vertelt Ivo Würzner, directeur van Rodruza, het bedrijf dat eigenaar is van de steenfabriek. Samen met Martijn Berendsen, plantmanager, vertelt Ivo over de link met Gendt, over de historie en over de toekomst van de fabriek én van de Gendtse Waard.

Richting een duurzame toekomst voor de steenfabriek

Martijn Berendsen (links) en Ivo Würzner (rechts)

Familiebedrijf

Ivo: “300 jaar geleden begon het hier. Eerst met een paar huizen en veldovens, later met een ‘echte’ fabriek. Al generaties lang is er de band met de steenproductie. Hele families hebben hier gewerkt. En ze blijven hier ook allemaal. Er is eigenlijk geen verloop.”

“Rodruza is een echt familiebedrijf”, vertelt Martijn. “Niet alleen qua eigenaren, maar zeker ook als je kijkt naar de medewerkers. Dat vind ik bijzonder. Ik kom hier wel eens op zondag, en dan kom ik eigenlijk altijd wel iemand uit de fabriek tegen die hier een rondje aan het lopen is.”

Al vele generaties maakt Rodruza bakstenen voor gevels en bestrating. Ivo: “We hebben twee fabrieken; in Gendt en Rossum. In elke fabriek werken ongeveer 25 mensen. We zien tegenwoordig dat het veel meer over design gaat. De keuze van de steen wordt steeds belangrijker. Dat vraagt ons ook om te innoveren. Nieuwe technieken, nieuwe kleuren. Alles voor de uitstraling van de steen. ‘Living bricks’ is niet voor niets ons motto; stenen die elke gevel tot leven brengen.”

Plannen voor de Gendtse Waard

De steenfabriek is mede-initiatiefnemer van het herinrichtingsplan voor de Gendtse Waard. Met een reden. Ivo: “Er zit een sterke verbinding tussen de steenfabriek en de natuur. De fabriek staat in de uiterwaarden. Dat zijn hele mooie, maar ook kwetsbare gebieden. De natuur om de fabriek heen, heeft de fabriek min of meer zelf gecreëerd. Kijk bijvoorbeeld naar het Vossegat. Als je het gebied kunt ontwikkelen tot iets nog mooiers, dan is dat een win-win. Daar leveren we als steenfabriek heel graag een bijdrage aan. We hebben daar met elkaar en alle betrokkenen de schouders onder gezet, en dan zie je dat er een mooi plan uit kan komen.”

Martijn: “En voor de toekomst geeft het een veilig gevoel dat de fabriek blijft waar ze staat. Dat is voor de medewerkers heel fijn. Het is ook goed dat we met dit plan de verkeersveiligheid in de brede zin kunnen verbeteren. Door het vrijliggende fietspad dat wordt gerealiseerd, maar ook de toegangsweg die wordt opgeknapt en verhoogd. Daardoor kunnen

we de weg bij hoogwater langer gebruiken en hoeven vrachtwagens minder vaak via de oostkant langs de huizen te rijden.”

Duurzaamheid als speerpunt

Dat Rodruza bezig is met de toekomst, blijkt ook uit de wens om grote stappen te maken in de verduurzaming van het productieproces. Ivo: “Ik zit graag vooraan bij nieuwe ontwikkelingen. Ze zijn ingrijpend, maar noodzakelijk. We willen daar als fabriek graag in innoveren. We kijken bijvoorbeeld naar elektrificatie. We zijn daarvoor samen met K3 aan het kijken naar zonnepanelen op het dak. Die zonnepanelen worden dan eerst door K3 gebruikt voor de zandwinning. Als dat klaar is, gaan wij ze gebruiken voor ons productieproces. Ook zouden we graag van gas op waterstof overgaan. Maar dat is iets voor de langere termijn.”

Een belangrijk onderdeel van het plan is het aanleggen van een plas met zogenaamde vingers, zoals deze in de Millingerwaard

Inrichtingsplan

Bij hoogwater stroomt de toegangsweg naar de fabriek over

- 1 Samenwerking landbouw en natuur**
Op de westelijke oeverwal blijft de familie Roelofsen uit Gendt agrarisch beheer uitvoeren (zie pagina 16).
- 2 Herinrichting van de bestaande plas**
De huidige plas wordt voor een groot deel omgevormd naar grasland, waardoor het geschikt wordt als foerageergebied voor (water)vogels. Ook zorgt het voor een betere dijkstabiliteit en voor een langere kwelweglengte, waardoor (grond)water minder snel het binnendijkse gebied bereikt.
- 3 Vossegat**
Bij het Vossegat heeft de natuur zich al sterk ontwikkeld. Daarom winnen we hier geen zand meer. Wel leggen we een zandig eiland aan met zand uit de Gendtse Waard. Daardoor ontstaat meer ondiep water en een extra rustplek voor (water)vogels.
- 4 Verplaatsing zomerkade**
De huidige zomerkade wordt vergraven en verplaatst in oostelijke richting. Hierdoor ontstaat een groter gebied met meer dynamische riviernatuur (natuur die onder directe invloed van het waterpeil in de Waal staat). De weg naar de fabriek wordt opgehoogd en neemt de functie van de zomerkade over.
- 5 Opknappen toegangsweg steenfabriek**
Dit is gewenst om de fabriek ook bij hoogwater beter bereikbaar te maken. Daarbij wordt een vrijliggend fietspad aangelegd. Onder de weg wordt een nieuwe duiker geplaatst. Deze duiker maakt het voor vis mogelijk om van het Vossegat in de nieuwe plas te komen.
- 6 Ruimte voor ontwikkeling hardhoutooibos**
We leggen een nieuw hardhoutooibos aan, een zeldzaam bostype in de Nederlandse uiterwaarden. Hieronder ziet u een voorbeeld van zo'n hardhoutooibos.
- 7 Vogelkijkhut**
In het ooibos plaatsen we een vogelkijkhut. Vanuit deze hut kunt u de watervogels bij het Vossegat in alle rust bekijken.
- 8 Nieuwe plas**
We leggen een nieuwe plas aan met natuurvriendelijke oevers. De 'vingers' van de plas bestaan uit ondiep water met flauw aflopende oevers. Bij de twee onderste vingers realiseren we twee eilanden waarop bos zich kan ontwikkelen.
- 9 Herinrichting fabrieksterrein**
Onderdeel van het plan is herinrichting en beperkte uitbreiding van het fabrieksterrein richting het oosten. De steenfabriek krijgt zo meer opslagruimte voor producten. Aan de noordkant van het terrein wordt een nieuwe fietsstraat aangelegd. Op dit iets hoger gelegen deel komt een rustplek met bankjes, een vogelkijkscherm en het kunstwerk 'De Hinkelman' (zie pagina 22).

“Ik hoop en verwacht dat de omgeving het gebied in hun hart gaan sluiten”

Staatsbosbeheer is als beheerder van de Gendtse Waard nauw betrokken bij de planvorming. Voor boswachter Twan Teunissen, boswachter bij Staatsbosbeheer, is het een thuiswedstrijd: “Ik ben geboren en getogen in Gendt, dus ik ken het gebied op m’n duimpje. Ik ben ook m’n hele leven al met natuur bezig: vogels en planten bekijken, wandelen. Toen zich de mogelijkheid voordeed om boswachter te worden in mijn eigen achtertuin, vond ik dat een geweldige kans!”

Boswachter in eigen achtertuin

Twan Teunissen
‘Boswachter Publiek’ van Staatsbosbeheer

Boswachter in de Gelderse Poort, dat is een thuiswedstrijd voor je...

“Ja, dat klopt wel. Ik kom uit Gendt en daar kom ik ook nog wekelijks. Omdat ik van dit gebied nu boswachter ben natuurlijk, maar ook omdat mijn moeder in Gendt woont. Zelf woon ik op dit moment in Nijmegen. Het is fantastisch om de kans gekregen te hebben om in m’n eigen achtertuin, in een van de mooiste gebieden van Nederland, m’n steentje bij te dragen. Dit is het gebied waar ik zo van hou. Een gebied waarin de afgelopen jaren veel veranderd is, en waar ook nog veel gaat veranderen. Dat vind ik heel interessant. Ik mag eraan bijdragen dat het mooi blijft en nog beter wordt. Het is kenmerkend voor de Gelderse Poort dat de oppervlakte natuurgebied enorm is toegenomen. Agrarische grond heeft op veel plekken plaats gemaakt voor natuur. Dat is bijzonder, ook voor de bewoners van Gendt. Het landschap verandert voor de mensen, dat is natuurlijk al langere tijd aan de gang, maar het gaat straks veel bieden.”

Wat is het mooiste stukje Gendtse Waard?

“Dat vind ik de oeverwal tussen het Vossegat en de Waal. Dat is het meest dynamische stuk. Bij hoogwater wordt daar veel zand afgezet en er is daar spontaan bos gaan groeien met bijzondere soorten bomen en planten.”

Hoe kijk je aan tegen de plannen voor de Gendtse Waard?

“Ik vind het een positieve ontwikkeling dat het gebied grotendeels wordt omgevormd tot natuur. Je ziet op andere plekken waar natuur en water de ruimte krijgen, dat de soortenrijkdom toeneemt. Dat is voor de natuur geweldig nieuws. En de tussenfase met grondstoffenwinning, dat is iets wat we in Nederland ook nodig hebben voor de bouwsector. Die grondstoffenwinning blijkt hier heel goed samen te kunnen gaan met natuurontwikkeling én met hoogwaterveiligheid. Ik vind het mooi om daar met Staatsbosbeheer een bijdrage aan te kunnen leveren. Daarbij vind ik het ook belangrijk dat mensen weten waarom dit gebeurt en dat het kansen biedt.”

Wat is je grootste wens voor het gebied?

“Ik hoop en verwacht dat de omgeving het gebied in haar hart gaat sluiten. Natuurlijk, er vonden ook in het verleden al veranderingen in het landschap plaats, maar dat is zo geleidelijk gegaan, dat viel minder op. Ik weet nog dat hier vroeger bijna geen ooibos was. Hooguit een paar populieren. Nu staat er op steeds meer plekken ooibos en is in oude kleiputten waardevolle moerasnatuur ontstaan. De komende tijd gaat dat sneller en dat valt meer op. Maar uiteindelijk gaat het heel veel opleveren.”

Wil je verder nog wat kwijt?

“Ik wil graag van de gelegenheid gebruik maken om mensen uit te nodigen om contact met me op te nemen als ze vragen hebben. Dat kan telefonisch: 06 12 05 03 04 of via t.teunissen@staatsbosbeheer.nl. Ook krijg ik vaak vragen over de grote grazers die in het gebied leven. Daarvoor kunnen de mensen terecht bij Wilbert Verriet, kuddebeheerder van FREE Nature via 06 20 74 46 45 of wilbert.verriet@freenature.nl. Bij calamiteiten rondom de kuddes is er een noodnummer: 06 29 01 57 31.”

“ We leven als boeren echt in en met het gebied ”

Peter Roelofsen is een geboren en getogen Gendtenaar. Veel mensen kennen hem van zijn kersen. Al 25 jaar runt hij boerderij De Geer, een echt familiebedrijf. En al lange tijd pacht Peter grond in de Gendtse Waard. De ontwikkelingen in het gebied krijgt hij dan ook van dichtbij mee. Ook na de werkzaamheden in de Gendtse Waard zullen zijn koeien het landschap sieren. In een deel van de Gendtse Waard wordt de natuur agrarisch beheerd.

Natuur en landbouw kunnen heel goed samen gaan

Peter Roelofsen
Boer en pachter in de Gendtse Waard

Familiebedrijf

Met gepaste trots vertelt Peter over zijn boerderij. “Het is mooi dat we hier al zo lang onze boerderij hebben. Mijn grootvader is ermee begonnen, mijn vader heeft het samen met mijn oom overgenomen en nu doe ik het samen met mijn vrouw Yvonne. Ook mijn oom werkt nog steeds mee. En zodra mijn zoon zijn studie heeft afgerond, gaan we samen de boerderij runnen.

We houden koeien en varkens. Daarnaast telen we kersen en hebben we appels en peren. Het fruit, maar ook de melkproducten van onze koeien verkopen we in onze landwinkel. Het werk op de boerderij hebben we verdeeld. Ik doe de koeien, mijn oom de varkens, mijn vrouw doet de winkel en met z'n allen doen we het fruit. We hebben ook een BBL'er (een scholier die Beroeps Begeleidende Leerweg volgt) in dienst en ook mijn zoon helpt uiteraard mee.”

Vrijheid

Op de vraag wat Peter het mooiste aspect aan zijn werk vindt, hoeft hij niet lang na te denken: “De vrijheid en het bezig zijn in en met de natuur. Elk seizoen is anders. In het voorjaar het fruit zien groeien vind ik bijvoorbeeld iets geweldigs. Ik begin 's ochtends vaak al voor 7 uur en ga 's avonds vaak door tot 22 uur. Er is zoveel dynamiek. Ik zou ook echt nooit meer in loondienst willen.”

Gendtse Waard

Al lange tijd lopen Peters koeien in de Gendtse Waard. Het agrarische hoort ook bij de Gendtse Waard, vindt hij. “We leven als boeren echt in en met het gebied. En we helpen elkaar. We houden elkaars vee in de gaten bijvoorbeeld. Ik denk dat er ook door de agrariërs al mooie natuur is ontstaan. De Gendtse Waard zal met dit plan ongetwijfeld mooi worden hoor. En daar draag ik graag mijn steentje aan bij. Een goede balans tussen de natuur en het agrarische aspect vind ik belangrijk. Met Staatsbosbeheer hebben we daar goede, open gesprekken over.”

Agrarisch natuurbeheer

De kloof tussen landbouw en natuur is volgens Peter ook niet zo groot. “In een deel van de Gendtse Waard bemesten en bespuiten we minimaal en maken we geen gebruik van kunstmest. Zo kunnen door agrarisch natuurbeheer landbouw en natuur heel goed samengaan. Hopelijk kan mijn zoon deze grond de komende 30 jaar blijven gebruiken. Dat is mijn grootste wens. We hebben het plan om ook een vleistak op te gaan zetten. Misschien hebben we dan straks ons eigen uiterwaardenvlees. Dat zou heel mooi zijn!”

“ Waar mogelijk brengen we gebieden met elkaar in verbinding ”

Hij is lid van de stichting Lingewaard Natuurlijk, van comité Hulhuizen200 en hij is gids bij het IVN (Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie): Jos van Betuw is natuurman in hart en nieren. “De natuur zit in mijn bloed”, zegt hij er zelf over. “Het is op jonge leeftijd begonnen bij de scouting. Vanaf dat moment heeft het me gegrepen. En sinds ik hier 45 jaar geleden ben komen wonen, ben ik veel in de Gendtse Waard te vinden.”

De natuur zit in mijn bloed

Jos van Betuw
Natuurman in hart en nieren

Typisch riviernatuurgebied

Jos komt op veel plekken, maar de Gendtse Waard blijft voor hem een bijzonder gebied. “Natuurlijk omdat het mijn achtertuin is, maar ook omdat het zo’n veelzijdig gebied is dat elk jaargetijde anders is. Het mooist vind ik de verschillen tussen het dynamische deel (het deel dat onder invloed van de waterstand in de Waal staat) en het moerasachtige deel. Ik kan me nog heel goed herinneren dat als de Gendtse Waard onder water stond, je nog over de kade kon lopen en zo toch een rondje kon maken. De plannen voor het gebied accentueren die dynamische riviernatuur. Daar ben ik blij mee. Het is mooi dat daarbij ook eilandjes worden aangelegd, bijvoorbeeld in het Vossegat. En de natuur gaat ook veel plezier beleven aan de vingervormige randen van de nieuwe plas. Daarmee krijg je een mooie overgang van hoog naar laag.”

Beleefbaarheid

De natuurbeleving is voor Jos een belangrijk aspect. “Als gids van het IVN ga ik graag met mensen het gebied in. En ook via Lingewaard Natuurlijk houden we geregeld excursies. Ik, en eigenlijk de hele stichting, is dan ook blij dat de Gendtse Waard straks goed toegankelijk wordt gemaakt. Het vrijliggende fietspad dat aangelegd gaat worden, helpt daar al heel goed bij. Maar het is ook belangrijk dat er voldoende overstapjes komen. En poortjes op de plekken waar er rasters komen. Ook zou het mooi zijn wanneer er een paar rustpunten worden gecreëerd; plekken waar je even kunt stoppen en uitleg kunt geven over de natuur. Uiteraard alleen op plekken waar je dieren niet verstoort. En het is geweldig dat er een vogelkijkhut en vogelscherm gerealiseerd worden.”

Alles voor de bijen

Ook vindt Jos het belangrijk dat er een geschikt leefgebied voor bijen ontstaat. “Het zijn kleine beestjes, maar zó ontzettend belangrijk voor de natuur.

Dat is een van de redenen waarom we ons vanuit de stichting Lingewaard Natuurlijk ook voor de bijen inzetten. Het gaat ontzettend slecht met ze. We zijn met Lingewaard Natuurlijk bezig met bijenlinten; bermen en akkerranden waar we bloemen planten. Waar mogelijk brengen we die gebieden met elkaar in verbinding. Dat is goed voor bijen, maar ook voor vlinders en vogels. Je start er de hele keten mee. Dat vergroten van de biodiversiteit, daar leveren we als Lingewaard Natuurlijk graag een bijdrage aan. Bij nieuwe projecten als de Gendtse Waard, maar eigenlijk overal in de gemeente.”

Genieten van een prachtig gebied

Jos kijkt uit naar de komende tijd. Daarbij heeft hij nog wel een wens: “Ik hoop natuurlijk dat zo veel mogelijk mensen kunnen gaan genieten van het gebied, maar ook dat iedereen dat doet met respect voor de natuur. Dan gaan we ook in de toekomst heel veel plezier beleven aan een prachtige Gendtse Waard. Ik ga het met veel belangstelling volgen!”

“ Ik kijk er naar uit dat mensen zeggen: ‘Dat wordt mooi.’ ”

Duurzaam te werk gaan. Dat gaat straks in de Gendtse Waard op verschillende manieren gebeuren: CO₂-reductie, het hergebruiken van de grond uit de Gendtse Waard, en nog veel meer. Marten Smits is samen met Hans Hooijer, die eerder in deze brochure aan het woord is gekomen, projectleider vanuit K3 en vertelt over de duurzaamheid tijdens de uitvoering: “In alle opzichten zo duurzaam mogelijk te werk gaan is voor ons een vanzelfsprekendheid.”

Duurzaamheid gaat verder dan CO₂-reductie

Marten Smits
Projectleider bij K3

Duurzaamheid in alle facetten

“Duurzaamheid gaat verder dan het zo min mogelijk uitstoten van CO₂”, begint Marten, “hoewel die CO₂-reductie natuurlijk wel belangrijk is. Als K3 willen we in 2030 geheel CO₂-neutraal zijn. De zandwinning hier in Gendt doen we bijvoorbeeld door de zandwininstallatie elektrisch aan te drijven, maar ook door werk met werk te maken. Dat wil zeggen dat we grond die we in de Gendtse Waard afgraven, deels op een andere plek in het gebied gaan gebruiken om de inrichting te realiseren. En we richten het werkgebied zo efficiënt mogelijk in. Zo gaan we het zand via schepen afvoeren. Het is een duurzame vorm van transport én daardoor hoeven er geen extra vrachtwagens door het gebied te rijden. En natuur legt CO₂ vast. Door de toename van natuur in het gebied, het nieuwe bos bijvoorbeeld, kunnen we dus meer CO₂ vastleggen.”

Maar duurzaamheid is voor ons ook het opbouwen van duurzame relaties met de omgeving; luisteren en overleggen, om een zo optimaal mogelijk plan te maken. En duurzaamheid is ook de toekomstbestendigheid van de steenfabriek. Daar levert dit plan een mooie bijdrage aan.”

De toekomst als spiegel

“Waar we samen met alle betrokken partijen voor gaan is dat we straks een mooi gebied achterlaten waar de omgeving trots op is en waar heel Gendt trots op is. Dat vind ik het belangrijkste: dat mensen het een goed plan vinden, dat mensen begrijpen waarom we in het gebied aan het werk gaan en dat we iets kunnen opleveren dat samen met de omgeving en betrokken organisaties gemaakt is.”

Ik heb zelf een groene achtergrond. Het is mooi om te mogen werken aan een plan dat het hele gebied een nog sterkere, robuustere uitstraling geeft.”

Samenwerking

“Samen met Rodruza kijkt K3 waar er in planontwikkeling meerwaarde gecreëerd kan worden. Zo kijken we waar we samen duurzame ontwikkelingen kunnen realiseren. De aanleg van zonnepanelen op de steenfabriek is daar een goed voorbeeld van. Panelen die we tijdens de uitvoering van de werkzaamheden kunnen gebruiken voor de zandwinning, en die de steenfabriek daarna kan gebruiken voor hun productieproces.”

Wens

“Ik kijk ernaar uit om over een aantal jaar een rondje te kunnen fietsen door de Gendtse Polder en dat je dan al de eerste nieuwe natuur kunt zien. Grondstoffenwinning en natuurontwikkeling gaan heel goed samen. En dat laten we graag zien.”

“ Ik zie de Hinkelman als een
van de bouwstenen van Gendt ”

Kunstenares Rineke Verhoeven deed een aantal jaar geleden mee aan ‘Bakens aan het Water’, een door de provincie Gelderland opgezette kunstopdracht. Doel van dit project is om door een lint van kunstwerken langs de Waal een vernieuwende blik te geven op gebiedsontwikkeling. Rineke deed mee met haar kunstwerk ‘De Hinkelman’. Ze won er de publieksprijs mee, maar de juryprijs ging naar het kunstwerk ‘Dijk van een Wijf’. Dit kunstwerk werd gerealiseerd. K3Delta wil De Hinkelman graag alsnog een plek in de polder geven. We zochten Rineke op voor een gesprek over ‘haar’ Hinkelman.

De Hinkelman; symbool van de Gendtse Waard

Rineke Verhoeven
Kunstenares

Rineke, kun je eerst wat meer over jezelf vertellen?

“Ik ben Rineke Verhoeven, kunstenares uit Gendt. Ik ben hier geboren en getogen en woon hier nog steeds met mijn man Jan en hond Luzje. Toen ik nog klein was, fietste mijn moeder mij vaak naar mijn opa en oma die naast de steenfabriek woonden. Mijn opa werkte als stoker op de fabriek. Daar ligt dan ook de basis voor mijn kunstwerk De Hinkelman.”

Hoe vormde dat de basis voor De Hinkelman?

“De Hinkelman vertelt het verhaal over de steenfabriek arbeiders uit Gendt, die iedere dag stampot en pap aten dat werd gebracht door hun vrouwen en kinderen. Dit eten brachten zij in de zogenaamde ‘hinkelman’. Een hinkelman bestond uit twee aan elkaar gelaste emailen keteltjes. Een keteltje voor de pap, en eentje voor de stampot. Dit wikkelde ze in een theedoek om het eten warm te houden tijdens de tocht van drie kwartier naar de fabriek.”

En waarom besloot je juist die hinkelman te gebruiken voor je kunstwerk?

“We zeggen wel eens dat Gendt is gebouwd op kersen en bakstenen. Deze bakstenen werden gemaakt op kracht van de arbeiders die ze haalden uit de stampot en pap. Dat eten was dus hun grondstof om te kunnen werken. Daarom zie ik de Hinkelman als een van de bouwstenen van Gendt en dat vormde mijn inspiratie voor het kunstwerk. Het karakteriseert de oorsprong van ons dorp dat is opgebouwd door deze arbeiders, onze voorouders.”

Met het kunstwerk wilde ik een ode brengen aan hen en de strijd die ze hebben geleverd. Want het werk in de steenfabriek was heel zwaar, voornamelijk handarbeid en blootsvoets. De omstandigheden waren erbarmelijk. Ik vind het belangrijk om te blijven vertellen waar we vandaan komen. Daarom

hoort dit verhaal thuis in Gendt, en is er geen betere plek dan de polder om de Hinkelman neer te zetten. In de buurt van de steenfabriek.”

En je hebt er ook een gedicht bij gemaakt.

“Klopt. Ik wilde iets maken waarmee iedere Gendtenaar zich kan vereenzelvigen, maar ook aan een buitenstaanders de geschiedenis vertelt. Daarvoor heb ik het gedicht toegevoegd.”

Heb je al een idee waar de Hinkelman zou moeten komen?

“Samen met K3 zijn we op zoek naar een mooie plek in de polder waar we een levensgrote versie van het kunstwerk kunnen plaatsen. We hebben nu een paar plekken op het oog waar de Hinkelman tot zijn recht zou kunnen komen. Daarover volgt later meer.”

Contact

*Heeft u vragen naar aanleiding van deze brochure?
Wij staan u vanzelfsprekend graag te woord.
U kunt contact opnemen met:*

- **K3**
Hans Hooijer / Marten Smits
024 348 88 00
Wanraaij 2 · 6673 DN Andelst
Postbus 200 · 6660 AE Elst (Gld)
info@k3.nl · www.k3.nl
- **Steenfabriek 'De Zandberg'**
Gijs Sigmund
024 322 49 60
Canisiussingel 20 · 6511 TJ Nijmegen
info@rodruza.nl · www.rodruza.nl
- **Staatsbosbeheer Gelderse Poort**
Linde Gommers-Verbeek
06 13 44 99 16
Ooijse Banddijk 36B · 6576 JE Ooij
l.gommers-verbeek@staatsbosbeheer.nl

K3DELTA

Wanraaij 2
6673 DN Andelst
Postbus 200
6660 AE Elst (Gld)
T 024 348 88 00
info@k3delta.nl
www.k3delta.nl

Rodruza

Canisiussingel 20
6511 TJ Nijmegen
T 024 322 49 60
info@rodruza.nl
www.rodruza.nl

Staatsbosbeheer Gelderse Poort
Ooijse Bandijk 36B
6576 JE Ooij
T 024 663 24 70
geldersepoort@staatsbosbeheer.nl
www.staatsbosbeheer.nl